

Erhart, Adolf

[Cohen, Marcel; Meillet, Antoine. Les langues du monde]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. A, Řada jazykovědná. 1956, vol. 5, iss. A4, pp. 136-140

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/101564>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

rozpor je v tom, že v § 62 Illyrové teprve přicházejí ze severu, kdežto podle § 11 byli na řecké půdě už dávno předtím (projevuje se tu nedostatečné vyrovnání doplňků Debrunnerových se staršími výklady Hoffmannovými).

Debrunnerovo zpracování druhé části knihy se shoduje s původním Hoffmanovým textem ještě více, než tomu bylo v oddíle prvním. První čtyři kapitoly jsou věnovány nejruznějším otázkám jazykových stylů „klasické“ doby [§§ 68—88]. Zvláštní pozornosti se tu těší zejména lidová řeč nižších společenských tříd ve srovnání s hovorovou řečí vrstev vzdělaných [§§ 72—80]. Po krátké kapitole o řecké textové tradici [§§ 89—95] následuje pak jazykový rozbor jednotlivých předhellenistických autorů, a to v zásadě podle literárních druhů. Začíná se Homérem [§§ 96—105], a v dalších kapitolách se přechází na jazykový usus Hesiodův, řeč elegie, epigram, poesii iambickou a trochejskou, melos, lyriku sborovou, attickou tragedii a na starou attickou komedii [§§ 106—205]. Všude se tu přihlíží k speci-fičnosti toho či onoho literárního druhu, některé formulece jsou však dosti schematické [§ 86 — příliš zjednodušený výklad o tom, že jiné slovesné druhy než epos nejsou spojeny tak pevným svazkem s příslušným specifickým dialektem; srov. i § 219, jehož formulace není v přesném souladu s vývody v § 86]. Opětně se tu věnuje zvláštní pozornost prvkům hovorové mluvy. Tak je tomu zejména ve výkladech o Aristofanovi [§§ 189—205]; zdůrazňuje se však, že u něho jde hlavně o odraz hovorové mluvy athénských vzdělanců [§§ 189, 191], kdežto hovorové výrazy nejnižších vrstev se prý objevují v A. jen velmi zřídka [§ 190]. Tato otázka bude potřebovat ještě bližšího prozkoumání. Hodný pozor je i výklad o nářečních prvcích u A. a o jejich funkčně-umělecké hodnotě [§§ 192—194]. Dílo je zakončeno rozsáhlou kapitolou, věnovanou předhellenistické próze a vývoji jejího jazykového stylu [§§ 206—238].

Recenzovaná práce neobyčejně vyniká přehledností obsahu, jasností formulací, i přesností a rozsáhlostí dokladového materiálu. Je přes zmíněné už drobné nedostatky prací velmi podnětnou a zůstane jistě nadále — i ve své nové úpravě — cennou pomůckou pro všechny, kdož se zabývají klasickou filologií.

Antonín Bartoněk

Les Langues du Monde. Par une groupe des linguistes sous la direction de A. Meillet et M. Cohen. Nouvelle édition. Paris, CNRS (Champion), 1952. Str. 42 + 1296. 21 map.

Děl. podávajících výčet jazyků světa a jejich klasifikaci, příp. i krátké popisy, není dostatek. Najdeme mezi nimi několikisvazková kompendia i kapsní příručky. V dějinách jazykovědy mají význam především tři takovát kompendia podávající výčet jazyků a jejich popisy. První z nich je Adelungův Mithridates, jenž vyšel v době, kdy se kladly základy k moderní vědě o jazyku. I když Adelung ještě nepřihlédl k pracím Boppovým a Raskovým, přece je jeho kompendium dílem vědeckým, prostým všelijakých fantastických dohadů, jež se objevují v podobných pracích 18. století. — V osmdesátých letech minulého století nahradil Mithridata Grundriß der Sprachwissenschaft od Fr. Müllera, dílo na svou dobu znamenité. I když je dnes z valné části zastaralý, přece jen k němu ještě leckdy sáhne, hledající poučení o některých jazycích, pro něž není přístupnější pomůcky. — Dílem, jež mělo nahradit zastaralý Müllerův Grundriß, byl tlustý svazek vyšlý r. 1924 v Paříži pod názvem Langues du Monde, kolektivní to práce řady odborníků pod vrchní redakcí slavného indoevropceisty A. Meilleta a semitisty M. Cohena. Kolektivní zpracování se jeví v naší době, při ohromném rozsahu jak jazykového materiálu tak i odborné literatury, kterou nutno vzít v úvahu, jako jedině vyhovující, i když má některé nevýhody: nejednotnost hledisek na některé problémy (zvl. problémy vztahů mezi jednotlivými rodinami), nestejné zpracování příspěvků atp. To se projevilo i v Langues. Avšak i přes některé nedostatky (srov. na př. zprávu v IJ XI. 69) to bylo dílo vynikající a bylo záhy rozebráno. S přípravou nového vydání se započalo již v r. 1938, druhá světová válka však způsobila, že kniha vyšla v novém rouše až r. 1952. Hlavním redaktorem tohoto nového vydání je M. Cohen, jméno A. Meilleta však bylo ponecháno v záhlaví knihy. . . „la double signature est maintenue au titre d'un livre qui veut rester conforme à la méthode et aux enseignements du maître disparu.“ Předmluva je nahrazena krátkým „avertissement“ (úvodní poznámkou), kde Cohen stručně seznamuje čtenáře s hlavními zásadami a historií nového vydání. Nové vydání vypustilo starý Meilletův úvod vykládající obsírné o otázkách genealogické klasifikace jazyků (tento výklad je totiž obsažen v Meilletově knize Linguistique historique et linguistique générale a bylo by tudíž zbytečné jej zde přetiskovat). Zato vzrostly poznámky o transkripci a hlavně úvodní bibliografie prací o klasifikaci jazyků. — Jednotlivé kapitoly byly zčásti zpracovány stejnými odborníky jako v prvním vydání (stupeň přepracování je v konkrétních případech různý), některé kapitoly spočívají na částečném přepracování původního

textu jiným odborníkem, řada kapitol je však dílem zbrusu novým, jež nemá se starým zpracováním nic společného. Ze známějších jmen, jež se objevují teprve v novém vydání uvádím alespoň E. Benvenista, Ch. Haguenauera, G. Dumézila a H. Maspéro (který zahynul v nacistickém koncentračním táboře). Českého čtenáře bude zajímat, že na kapitolách o indiánských jazycích spolupracoval náš amerikanista Čestmír Loukotka, jenž napsal také kapitolu o jazycích papuánských! — Všechny kapitoly jsou v novém vydání delší, a tak rozsah knihy vzrostl proti prvnímu vydání více než o polovinu. Nápadně narostly příspěvky pojednávající o některých méně známých jazycích: jazyky australské ze 2 na 20 stránek, jazyky khoín ze 4 na 36, paleosibiřské ze 4 na 26, jazyky jihovýchodní Asie z 44 na 114, japonština z 10 na 28 atp. Je to způsobeno především stále hlubším seznamováním se s „exotickými“ jazyky. Někde ovšem může být příčina vzrůstu kapitoly rázu čistě formálního: při prvním vydání prostě nebyl po ruce odborník, který by příslušnou kapitolu zpracoval. Tak na př. informativní kapitolku o australských jazycích musel z nouze napsat sám A. Meillet. Tento nedostatek byl v novém vydání vesměs odstraněn, při čemž přirozeně příslušné kapitoly značně vzrostly. — Naproti tomu se nezvětšily valně kapitoly o jazycích době známých a prostudovaných jako je indoevropština a semitština (ale i tu přibyl nový materiál: hetitština, ugaritština atp.).

Jednotlivé kapitoly jsou pokud možno jednotně upraveny. Všude jsou obecné úvahy o zvukové a mluvnické stavbě jazyků rodiny, příp. stručné popisy konkrétních jazyků a dále kratičké textové ukázky (což v 1. vydání bylo jen málokde). Zřejmá tu byla vzorem Coheanova kapitola o jazycích hamito-semitských, která již v prvním vydání obsahovala důkladný popis a ukázky. — Dále je všude uveden počet uživatelů jazyka, co nejpřesnější zeměpisné umístění a stručné údaje o historii jazyka (od kdy je doložen atp.). — Bibliografie je zařaděna vždy až na konec odstavců. Je zcela pochopitelné, že i ona proti prvnímu vydání hodně nabyla na rozsahu.

Snaha dát dílu pokud možno jednotný charakter se projevila i v tom, že všechny úvahy o vzájemných vztazích jednotlivých rodin, všechno to, co je jen více nebo méně pravděpodobné, nikoli však s jistotou dokázané, je přesunuto do t. zv. notes liminaires; je to vždy 1—7 stran kursivního textu, jenž předchází jednotlivé kapitoly. Tyto notes liminaires jsou vesměs anonymní; ze značné části budou dílem autorů kapitol, jimž předcházejí, ale nejdnou tu patrně zasáhla i ruka hlavního redaktora (který za ně, jak sám v úvodu říká, do značné míry odpovídá). Právě ony jsou tím vnitřním tmelem díla, který se někdy postrádal v 1. vydání. — V nich (a ovšem i v úvodních odstavcích jednotlivých kapitol) nejlépe pozorujeme pokrok, který učinila jazykověda za těch 30 let od prvního vydání. Budeme očekávat, že pokrok v genealogické klasifikaci jazyků se nejspíš projeví nalezením nových souvislostí, zmenšením počtu jazykových rodin. Někde tomu tak opravdu je. Tak se ukazuje značný pokrok v klasifikaci indiánských jazyků Severní Ameriky (Sapiroových 6 velkorodin). — Pokrok v bádání se však může projevit také zcela opačně: mnohé spojitosti, dříve obecně předpokládané, se mohou ukázat jako klamné. Dříve se na př. obecně mluvilo o jazykových rodinách tibetochínské a austroasiatské; počítaly s nimi autority jako J. Przyluski a W. Schmidt, a to stačilo, aby ostatní tomu věřili. Dnes však víme, že předpoklad takových rodin je při nejmenším předčasný. Je lépe mluvit samostatně o čínštině, jazycích tibetobirmanských, jazycích thai, jazycích mon-khmer a jazycích munda. Podobně se doporučuje zachovávat rezervu a nepouštět se do nějakých dalekosáhlých spekulací u jazyků Oceánie, stejně jako v otázce t. zv. uraloaltajské jednoty atp. — Nelze než chválit tuto zdrželivost a zdravou skepsi, jež právě dodává dílu přísně vědecký charakter. Možno říci, že nové vydání *Langues du Monde* je v otázkách klasifikace ještě opatrnější než první vydání, to mu však není na škodu, spíše naopak. Připomeňme, že obdobnou zdrželivost zdůrazňuje nyní i sovětská jazykověda v otázce kavkazských a asijských jazyků (srov. diskusi v časopisu *Voprosy jazykoznanija* roč. 1954 a 1955), v otázce jazyků altajských (srov. na př. V. V. Ivanov, *Genealogičeskaja klassifikacija jazykov*) a j.

Všimněme si nyní jednotlivých kapitol. První kapitola je podle očekávání věnována jazykům indoevropským; představuje důkladné přepracování Vendryesovy stati z 1. vydání nejlépeším současným indoevropeistou E. Benvenistem. Značně vzrostl odstavec pojednávající o struktuře indoevropských jazyků (ze 3 na 8 stran). Objevují se tu některé názory typické pro Meilletovu školu, s nimiž ovšem někteří komparatisté nebudou souhlasit: ve výkladu o hláskové soustavě prajazyka jsou vynechány palatální velary, o neznělých aspirátách se říká, že jsou jen expresivními variantami oklusiv; zdůrazňuje se druhotný původ feminina atp. O laryngální teorii je jen kratičká neurčitě formulovaná zmínka. Ve výčtu přibyla „groupe hittite“ (zahrnující kromě hetitštiny luvijštinu, palajštinu a hierogl. hetitštinu) zařaděná hned na čelné místo. O poměru hetitštiny k ostatním indoevropským jazykům se B. blíže nevyslovuje. V odstavci o indoiránských jazycích byly provedeny některé

změny; na př. v klasifikaci novoindoických jazyků. Dále tu vzrostla část pojednávající o jazycích iránských (v důsledku nových objevů). V odstavci o řečtině bychom rádi viděli alespoň zmínku o teoriích indoevropského jazyka předřeckého, zvláště o teorii Vl. Georgieva, která působí velmi přesvědčivým dojmem (Benveniste se o Georgievovi a Kretschmerovi zmiňuje v kapitole o asijských jazycích, ale odmítavě). Ostatní odstavce zůstaly bez závaznějších změn. — O srovnávání indoevropských jazyků s jinými jazykovými rodinami je zmínka v note liminaire; nějaké zásadní stanovisko k takovému pokusům se nevysslovuje. Jisto je, že nic takového není dosud dokázáno, i když se na otázce prapříbuzenství s ugrofinskými a zvláště s hamitosemitskými jazyky již dosti pracovalo (Čuny a j.).

Ve druhé kapitole pojednává M. Cohen o jazycích hamitosemitských. Mnoho se tu proti prvému vydání nezměnilo; vždyť tato kapitola byla, jak jsme se již zmínili, do jisté míry modelem pro jednotnou úpravu nového vydání. Vzrostl odstavec o gramatické struktuře, ve výjetu jazyků přibyla nově objevená ugaritština (s ukázkou). Byly též rozšířeny odstavce pojednávající o hamitských jazycích (jejichž zkoumání se ve Francii věnuje značná pozornost).

Kapitola nadepsaná v I. vydání „Jazyky staré Asie“ (od C. Autrana) dostala v novém zpracování E. Benvenista název „Jazyky asijské a středomořské.“ Snad bylo vhodnější ponechat staré označení, které lépe vystihuje fakt uznávaný oběma autory, že totiž jde jen o určení zeměpisné, nikoli genealogické. Pojednává se tu o sumerštině, elamštině, kosejštině, protochatštině, chaldštině (urartštině), churitštině (v I. vydání mitanština), o jazycích západní Malé Asie, jazycích předřeckých a etruštině. Benveniste zachovává oprávněnou rezervu jak v posuzování jejich vzájemných vztahů, tak i příbuzenství s jinými jazyky; připouští jen příbuzenství s jazyky kavkazskými u protochatštiny, churitštiny (srov. nedávný článek Dakonovův ve Voprosch jazykoznanija 1954. 5. 43 n.). Proti prvnímu vydání zmizela z této kapitoly hetitština, o jejímž indoevropském charakteru již dnes nikdo vážně nepochybuje. Stanovisko, jež v r. 1924 zaujal C. Autran v otázce hetitštiny, má svou obdobu v tom, jak Benveniste nyní posuzuje lykijštinu a lydštinu: indoevropský charakter jejich morfologie je nesporný, slovní zásoba je však prozatím příliš málo známa, než abychom mohli přesně definovat jejich poměr k ostatním indoevropským jazykům. O karštině toho víme vcelku stejně málo jako v době prvního vydání. Málo pokročilo také bádání o etruštině (a její jazykové příslušnosti). To neznamená, že by se o tom v poslední době neuvažovalo a nepsalo. Žádná z dosavadních teorií však není tak přesvědčivá, aby eliminovala ostatní. V odstavci „Éteo-crétois“ pozbývá přirozené platnosti Benvenistova poznámka o tom, že lineární písmo B dosud nebylo rozluštěno: dnes víme bezpečně, že tu jde o řečtinu psanou zvláštním slabičným písmem (srov. článek A. Bartoňka v tomto čísle Sborníku).

Kapitola „Jazyky kavkazské“ z pera znamenitého odborníka G. Dumézila nahradila dvě kapitoly staršího vydání: „Jazyky severokavkazské“ od N. Trubeckého a „Jazyky jihokavkazské“ od A. Meilleta. To ovšem neznamená, že by jednota všech kavkazských jazyků byla dnes lépe prokázána než před 30 lety. Autor sám pokládá tuto jednotu za pravděpodobnou, nikoli prokázanou. V této oblasti stojí skutečně historicko-srovnávací bádání stále ještě v samých počátcích (srov. diskusní stati ve Voprosch jazykoznanija ročn. 1954 a 1955). Z případných spojitostí s jinými jazykovými rodinami pokládá Dumézil za pravděpodobnou spojitost kavkazských jazyků s baskičtinou, kterážto spojitost je ovšem velmi sporná (srov. o tom V. Georgiev, Voprosy jaz. 1954. 4. 42 n. a J. V Zycyf VJ 1955. 5. 62n.). Vcelku je Dumézilův výklad mnohem lépe zpracován než příspěvky Trubeckého a Meilleta v I. vydání; je věnováno také více místa výkladu o specifické struktuře těchto jazyků a ukázkám.

Kapitulu o baskičtině zpracoval v obou vydáních G. Lacombe. Je tu vidět celkem málo pokroku. Theorie iberského původu baskičtiny ztrácí, jak se zdá, přívržence (srov. právě citovanou stat V. Georgieva); uvažuje se však stále o vztazích k jazykům kavkazským.

Následuje rozsáhlá kapitola nadepsaná „Jazyky Eurasie a severní Asie“; zahrnuje řadu jazyků a jazykových rodin, na jejichž vzájemné vztahy se názory jazykovědů značně různí. Problematika těchto vzájemných vztahů je stručně probrána v note liminaire. Kapitola se dělí v tyto odstavce: jazyky uralské, jazyky turecké, mongolské a tunguzské, jazyky paleosibiřské, korejštiny, japonsčina, jazyk Ainů. V prvním vydání to byly vesměs samostatné kapitoly. — A. Sauvageot svůj odstavec o jazycích uralských (v prvním vydání „Jazyky ugrofinské a samojedské“) značně přepracoval a rozšířil, zvláště v části pojednávající o vnitřní struktuře těchto jazyků; přibylý rovněž jazykové ukázky. — Odstavec o jazycích altajských (o tom termínu se ještě zmíníme), v I. vydání celý od J. Denyho si nyní rozdělili Deny a D. Sinor tak, že první autor si ponechal obecný výklad a jazyky turecké, druhý zpracoval jazyky mongolské a tunguzské. I tento odstavec byl značně přepracován a nabyl většího objemu. — Radikální změna se stala u odstavce o jazycích paleosibiřských (paleo-

asiatských). V prvním vydání byla kratičká kapitolka o necelých 4 stranách nadepsaná „Jazyky hyperborejské“ (chápány jako rodina!). V novém vydání nacházíme na místě této informativní poznámky (od Š. Jelizejeva) důkladné pojednání na 26 stranách z pera Romana Jakobsona. Hned na začátku je zdůrazněno, že tu nejde o jednu jazykovou rodinu, nýbrž o čtyři samostatné jazyky resp. jazykové rodiny: jazyky jenisejské, jukagirské, giljacké a luoravetlanské (= čukotské). Zasloužená pozornost je věnována svérázné struktuře těchto jazyků (ukázka). Je vzpomenu to také péče, kterou těmto polozapomenutým jazykům věnuje sovětská vláda (vytváření spisovných jazyků a literatury). — Značně vzrostly odstavce o korejštině, japonštině a jazyku Aimú; také tyto odstavce byly zpracovány zcela znovu, a to od Ch. Haguenauera. — Proč je celá tato ohromná masa jazyků shrnuta do jedné kapitoly? Na to dává odpověď zmíněná již note liminaire. Jeví se totiž tendence hledat příbuzenské svazky mezi jednotlivými skupinami těchto jazyků. Tak na př. se často mluví o rodině uralo-altajské, k níž někteří připojují i korejštinu a dokonce i jazyky paleosibijské a eskymáctinu. Na druhé straně jiní popírají dokonce i jednotu altajskou. Názory jazykovědců se tu nadmíru různí; shledáme i kolísání názorů v různých pracích téhož autora. — Máme za to, že vydavatelé kompendia zde (a podobně u jazyků jihovýchodní Asie a Oceánie) volili nejvhodnější způsob uspořádání vzhledem k současnému stavu vědy: ani nerozdělili látku do menších kapitol jako v prvním vydání (čímž by se a priori vyslovili proti příbuzenství, jehož důkaz není pro budoucnost vyloučen), ale ani neoperují s jazykovými jednotami, jež nejsou dostatečně dokázány.

Kapitola o dravidských jazycích z pera J. Blocha zůstala proti prvnému vydání bez závažnějších změn. — Týž autor napsal také kapitoly o jazyku burušaski a o jazycích andamánských, jež v prvním vydání vůbec nebyly.

Další rozsáhlá kapitola „Jazyky jihovýchodní Asie“ pochází celá od H. Maspéro. Důvody, jež vedly k zařazení této kapitoly na místě dvou samostatných kapitol prvního vydání („Jazyky sinotibetské“ a „Jazyky austroasiatské“, obě od J. Przyluského) jsou téhož rázu jako u jazyků uraloaltajských atd.; zmínil jsem se o tom ostatně už na začátku. — Jednotlivé odstavce jsou nadepsány: jazyky tibeto-birmské, jazyky thai, čínština, jazyky mon-khmer, jazyky munda. Jde tu opět o zpracování zcela nové; rozsah vzrostl téměř dvojnásobně. Z detailů uvedme na př. to, že vietnamština se tu řadí k jazykům thai (dříve podle Przyluského k jazykům austroasiatským!).

Stejná hlediska motivovala i uspořádání další kapitoly „Jazyky Oceánie“. Na jedné straně byly totiž pokusy spojit všechny tyto jazyky v jednu velkorodinu, příp. najít ještě další souvislosti s jihovýchodní Asií a Jižní Amerikou, na druhé straně však vůbec není prokázána sounáležitost na př. jazyků australských. Proto se i zde jeví zvolené uspořádání jako nejlépe odpovídající současnému stavu vědění. V prvním vydání byly tu kapitoly dvě: jazyky malajsko-polynéské (jež zahrnovaly bez nějakého bližšího vysvětlení i jazyky papuánské) od G. Ferranda a kratičká kapitolka o jazycích australských od A. Meilleta. Nové zpracování je mnohem obsáhlejší a preciznější než staré (to bylo více méně jen popisné a nevíšelo si vzájemných vztahů těch jazyků). Jednotlivé odstavce nového vydání: jazyky malajsko-polynéské (J. Faublée), jazyky melanéské (M. Leenhardt), jazyky australské (J. Guiart), jazyky tasmané (W. Schmidt), jazyky papuánské (Č. Loukotka). S výjimkou jazyků malajsko-polynéských tu nikde prozatím nejde o jazykové rodiny, je to třídění zeměpisné, nikoli genealogické. Nemáme-li ujasněny poměry uvnitř jednotlivých skupin, je zbytečné hledat nějaké vnější vztahy; z toho hlediska je nutno posuzovat i vztah melanéských jazyků k rodině malajsko-polynéské (k níž bývají obyčejně přičleňovány). Tato oblast jazykovědy je ostatně jednou z nejméně probádaných.

Další velká skupina nese název „Jazyky černé Afriky“. Důvody, jež vedly ke spojení kapitol o jazycích sudanských, jazycích bantu a jazycích khoín v jeden velký celek, jsou zčásti stejného druhu jako u předcházejících kapitol. Zásadní dělení černošských jazyků na sudanské a bantuské není totiž zcela opodstatněno; zdá se, že jazyky bantu jsou jen jednou z větvi sudanské velkorodiny (o tom zevrubněji na př. u T. Mhléského, Zarys jazykoznavstva ogólnego II. 104 n.). Tato jednota je ovšem stále ještě spíše jen tušena, než s jistotou dokázána (jako vůbec i sounáležitost všech t. zv. sudanských jazyků). Kromě toho nás vedou k vylučování jazyků bantu i důvody rázu spíše praktického: jazyky bantu tvoří jasně definovanou jazykovou jednotku (ve srovnání se zmatenými poměry uvnitř sudanské velkorodiny), téměř stejně početnou (45 mil.) jako ostatní černošské jazyky dohromady. — Odstavec o sudanských jazycích od M. Delafosse zůstal proti 1. vydání téměř beze změn (některé menší změny a výběr jazykových ukázek provedl A. Caquot). Zato odstavce o jazycích bantu je zbrusu nový (od G. V. Bulcka) a značně rozsáhlejší než v prvním vydání (od L. Homburgerové). — Není zcela jasné, proč jsou do této kapitoly zahrnuty jako třetí odstavce také jazyky khoín (v note liminaire se výslovně říká, že jsou „une famille à part“).

Tento odstavec (od G. v. Buloka) vzrostl proti 1. vydání na devítinásobek (36 stran)! Najdeme tu popisy nejen hotentotštiny, ale i velmi málo známých jazyků křováčkých, sandawe atd.

Poslední kapitola jedná o domorodých jazycích Ameriky. Na jejím sepsání spolupracovali s P. Rivetem (který v 1. vydání obstaral tuto kapitolu sám) G. Stresser-Péan a Č. Loukotka. Rozsah kapitoly vzrostl téměř dvojnásobně (že 104 na 222 stran). Ve starém vydání to byl kromě osmi stran obecného úvodu pouhý výčet jazykových rodin a jazyků. V novém vydání vzrostly značně tyto úvodní poznámky a na konci kapitoly je připojen popis osmi jazyků s ukázkami. Závažné jsou také úvodní poznámky jednotlivých odstavců a odstavců, jež obsahují m. j. zajímavé teorie o migracích Indiánů v Severní Americe. Zajímavé jsou číselné údaje o předpokládané početnosti jednotlivých kmenů v 17. století. — Pokrok bádání se zračí především v odstavci o jazycích Severní Ameriky, kde autoři přejímají dělení na 6 velkorodin, zavedené Sapirem a Voegelinem (o tom jsme se již zmínili). — Nejméně probádané jsou indiánské jazyky Jižní Ameriky. Podařilo se sice spojit některé dosud izolované jazyky a skupinky ve větší rodiny, mezitím však byla popsána řada jazyků dosud neznámých, a tak počet jihoamerických jazykových rodin vzrostl ze 75 (v 1. vydání) na 108!

Také mapová příloha je proti prvému vydání značně pozmeněna. Map je více a změnil se jejich obsah a uspořádání. Jsou vešměs na volných listech (což má své výhody i nevýhody). Formát je jednotný, většinou menší než v prvém vydání, mapy jsou však přesnější provedeny. Přibylo značně vícebarevných map na místě černých. I tu se odrazil pokrok bádání: vidíme, jak se v mnoha případech změnil v důsledku nových výzkumů hranice jazyků.

Nové vydání *Langues du Monde* lze hodnotit jen kladně. Úkoly, které si vydavatelé v úvodu položili (úplný výčet jazyků, hlavní historická a statistická data atd.) splňuje dílo v plné míře. Do značné míry je odstraněn hlavní nedostatek prvního vydání — nejednotnost zpracování a různorodost jednotlivých kapitol. V novém vydání tvoří jednotlivé kapitoly a odstavce dobře skloubený celek. Zůstávají-li *Langues du Monde* v některých částech dílem převážně popisným, nejsou tím vinní autoři, ale malá pokročilost bádání v těch oblastech jazykovědy. Stálý pokrok vědy dává doufat, že i v tomto směru budou další vydání stále dokonalejší. I tak však může býti francouzská jazykověda na nové vydání *Langues du Monde* právem hrda.

Adolf Erhart